

Павел Вежинов

Историята на едно привидение

Да, това е една съвсем истинска и съвсем тъжна история за привидение. Още отсега чувствавам как скептикът ще ме погледне насмешливо или как средният гражданин, минал през кръжоците за придобиване на научен мироглед, ще повдигне смаяно вежди. Още по-голямо ще бъде недоумението, ако кажа, че става дума не за какво и да е, а за истинско българско привидение — навярно първото, описано в нашата литература...

Най-чудното е, че това привидение има човешко име и човешка професия. То се казва — или по-точно, казваше се — Никифор Седларов и беше главен референт в познатия на вас и уважаван дори и в чужбина Институт за конюнктурни изследвания. Даже мога да опиша външността му — той беше мъж около четиридесетгодишен, доста анемичен, с рядка пепелява на цвят коса и с пастелносиви, едва доловими печални очи. Фигурата му бе височка, но някак мека и неприятно гъвкава — като ония маркучи, с които портиерите отпушват запушените канали. Гласът му бе мек, тих и приятен. Не беше женен, живееше сам в една стаичка, която му служеше и за кабинет, на петия етаж на едно хубаво здание на булевард „Патриарх Евтимий“.

Кажете ми наистина, кой писател може да се похвали, че познава така добре своето привидение? Обикновено всички други се задоволяват с неясно описание на някакви изумруднозелени очи и протегнати в здрачината ръце. При мене всичко ще бъде точно, макар не съвсем обяснимо.

Впрочем ето и самата история!

* * *

Самата история? Не, нищо няма да разберете от нея, ако не ви разкажа и за директора на Института за конюнктурни изследвания, сега вече покойник, достойния и уважаван в нашето общество труженик Стоил Граматиков. Той беше директор на института от самото му основаване до последния си смъртен дъх

и остави след своята кончина толкова спомени, че само за тях би могло да се напише един голям тритомник. Той беше едър, бял, пълен, с мустаци и гърмящ глас, с бляскащ поглед, със здрави зъби — як като канара. Не мога да кажа, че познаваше добре работата на института, но аз съм от тия старомодни хора, които и досега смятат, че най-важното за един директор е не да познава работата, а да умее да управлява.

Само ако можете да си представите с какъв жест, с каква класическа пълнота управляваше той своя институт. Ако назначеше някого на работа, той извършваше това с тържественост, с каквато не са били посвещавани в рицарство васалите на средновековните сеньори. Ако изругаеше или анатемосаше някого — това беше все едно господ да изпъди Адам от рая. Тоя учрежденски Зевс — великолепен, як и пълнокръвен като фигура от Рубенсовите композиции — внушаваше такова чувство на мощ и важност, че в негово присъствие обикновените му служители се чувствуваха като мишки, а началниците — най-много като плъхове.

Само Никифор Седларов правеше изключение от това общо правило. Той се чувствуваше като негова сянка или, по-точно казано, като негово дихание.

Тук му е мястото да кажем, че Никифор Седларов беше най-довереното лице и пръв помощник на директора в института независимо от служебното си положение. В това нямаше нищо чудно. Седларов работеше в института почти от същия тоя час, от който работеше в него директорът. Първата заповед за назначение, която подписа Стоил Граматиков — това беше именно заповедта за назначение на Никифор Седларов. Главният референт се въртеше около своя шеф по всяко време и беше в течение на всичките му мисли и чувства, дори на най-съкровените му намерения. Директорът се съветваше с главния референт по същия начин, по който се съветваше и със себе си, разговаряше с него по същия доверителен начин, по който човек разговаря със своето отражение в огледалото. Техните разговори не се отличаваха с някаква особена сложност, пък това не беше и особено нужно. Те се разбираха отлично помежду си. Не, изразът не е съвсем точен. Седларов отлично разбираше своя шеф.

Ето например как те разговаряха...

Директорът седи в своя тапициран с кожа фотьойл, мълчи и разсеяно потраква с пръсти по бюрото. Между гъстите му тъмни вежди са се изрязали няколко гънчици. Именно тия гънки наблюдава с напрегнато внимание сам Никифор Седларов. По техния брой, по тяхната дълбочина, по начина, по който те се доближават и пресичат, главният референт умее да чете като по книга мислите и чувствата на своя шеф. Най-последно, макар това да е излишно, Стоил Граматиков нарушава пръв мълчанието.

Директорът казваше:

— Слушай, Седларов, не ти ли се струва, че тоя Клисурски е станал напоследък някакъв такъв... (страшно опърничав?)

— Съвършено вярно, другарю директор — отвърщаше като ехо главният референт. — И на мен това ми прави впечатление... Той дори вратата не затваря като хората! Така ще я хлопне, че цялото здание ще се разтърси!...

— М-да! — поклащаше глава директорът. — Трябва да поговоря с него.

— Непременно, другарю директор! — възкликваше главният референт. — Ако не му обърнете внимание, съвсем ще вирне нос!

Както сами виждате, в разговора им няма нищо особено. Подобни разговори ще намерите в десетки фейлетони, в които се описват подлизурки. Но там е работата, че Никифор Седларов не беше подлизурко. Той беше нещо друго — нещо по-сложно, по-съвършено, по-кристализирано. Така например той не беше користен. Той не се държеше по тоя начин, за да получи по-голяма служба. Той нямаше такива амбиции. Той би се уплашил, ако го назначеха например зам.-директор. Никога той не се беше опитвал да назначи в института свой роднина. Никога никому не бе ходатайствувал. Никога не бе търсил защитата или застъпничеството на своя шеф. Самият директор чувствуваше това и по своему беше благодарен на главния референт за неговото поведение. Той му имаше такова доверие, каквото би имал на своята сянка или на ехото си.

След всяка измината година Никифор Седларов все повече заприличваше на шефа си. Гласът му някак неуловимо добиваше неговите интонации, в маниерите му се промъкваха негови жестове, дори в походката му се чувствуваше нещо от солидната

походка на шефа. Той хем си беше Никифор Седларов — такъв безличен и невзрачен, — хем носеше около себе си цялата атмосфера на своя началник, която, както вече казахме, се отличаваше с изключителна мощ и важност. Без да има своя светлина, главният референт все пак светеше — макар и по-бледо — с печалната светлина на луната.

И тук трябва да кажем, че това не беше тайна за никого от служителите на института. Всички ясно разбираха или чувствуваха това. Никак не беше необходимо директорът да ходи по стаите или да беседва с хората. Не, съвсем никак!... Достатъчно беше главният референт само да погледне някого, за да разбере той още в същия момент какво мисли за него началникът му. Достатъчно беше да направи с най-тих глас някаква обикновена забележка, за да разберат всички какво мисли или дори какво ще мисли за тая или оная работа директорът. Дори когато на деловодителя Панайотов се роди трето момиче и главният референт измърмори само едно „хъм!“, за всички стана ясно — директорът няма добро мнение за женските бащи.

Никифор Седларов нямаше свои обичаи, свои навици, свой живот. Той не ходеше нито на кино, нито на театър, нито по ресторанти, нито дори на именни дни. От учреждението той се прибираще направо у дома си — в тясната тиха стаичка на петия етаж — и се заемаше с дребни домакински работи. Случваше се да си изпере носната кърпичка или чорапите, помиташе внимателно стаичката, изчеткваше грижливо дрехите си. След това той лягаше и бързо заспиваше. В душата му нямаше тревоги и съмнения, които да го държат буден до късно.

Впрочем през една пролетна вечер той не можа да заспи така бързо, както се случваше обикновено.

Това стана срещу един Първи май. През деня директорът повика сянката си и когато главният референт седна на своето обикновено място, той някак без желание заговори:

— Слушай, Седларов, знаеш ли, че довечера профкомитетът при института устройва първомайска вечер?

— Знам — кимна главният референт.

— Тоя път май че и ние трябва да отидем... Иначе ще почнат да приказват, че съм се възгордял...

Главният референт погледна малко учудено шефа си. От думите му идваше лек полъх на нещо ново и не съвсем понятно.

— Ами че да отидем, другарю директор — измънка главният референт със своята обикновена готовност, но и с някаква неясна тревога в сърцето си.

И тъй, те отидоха на вечеринката. След това за тая вечеринка се говори още няколко дни и всички намираха, че тя е била особено приятна, весела и задушевна. В програмата имаше песни, декламации и дори една цяла пиеска. Всички много се смяха. Не се смя, разбира се, главният референт и това беше съвсем понятно — не се смееше директорът. Напротив — неговото лице ставаше все по-сдържано, все по-ледовито и накрая дори начумерено. На пръв поглед като че ли нямаше някаква причина за това, а все пак имаше. Директорът смътно усещаше, че в декламациите, в басните и особено в сценката се промъкваше нещичко, предназначено като че ли, макар и под прикрита форма, да го бодне, да го обиди, да го уязви. Споменаваха се там за някакви си вирнати носове, за някакъв си бюрократизъм, за някакво си губернаторство, служеха си по най-неприятен начин с измислени имена като например Развейфлагов или Мощен Гласов. Най-обидното беше, че всички се смееха с голямо удоволствие, просто презглава. Въпреки че гледаше само пред себе си, директорът чувствуваше, че служителите му от време на време го попоглеждат — макар и издалече, макар и скритичко. Да, всичко това беше крайно неприятно и директорът едва се въздържа да не се скара или да не напусне залата. „Това е то тълпата! — мислеше той с неприязън. — Блъскай се заради тях, закриляй ги, бори се като звяр за бюджета по разни комисии, стой като дъб срещу всички нападки и накрая, разбира се, вместо благодарност може и губернатор да те изкарат!“

Но когато започнаха хората и танците, Стоил Граматиков отново се отпусна. Хората бяха приветливи, весели, сториха му се даже добронамерени. Те го поканиха да води, както се полага на директор, първото хоро. Когато Стоил Граматиков го изтропа от начало до край, на лицето му се появи първата усмивка. Именно тогава и главният референт за пръв път се усмихна. Той се поотпусна, защото се беше отпуснал и шефът му. Кой знае защо, той дори се позагледа във веселата и радостна навалица от

хора. Тук всички изглеждаха много по-различни, отколкото в учреждението, много по-приятни, много по-нови. И понеже залата ехтеше от смехове и весели възгласи, главният референт усети в главата си някакво съвсем леко, едва забележимо замайване като след първата чаша изпито вино.

Да, други, като че ли променени му се сториха сега хората. Досега той никак не бе забелязал, че през течение на годините те бяха станали по-всели и по-жизнерадостни, по-изправени и по-бодри. Дори и дрехите им бяха по-добри и гласовете — по-ясни. Притиснат до стената и прибрал грижливо обувките си, за да не го настъпят, главният референт наблюдаваше с какво увлечение девойките играят на хорото, как бляскат тъмните им очи и чистите им зъби, как подскачат по възбудените им лица прясно навитите къдри. Нещо много хубаво, много младо и много жизнено имаше в гледката и макар главният референт да не можеше да го разбере, нейният аромат неуловимо се вливаше в душата му. Хорото свърши, девойките се пуснаха — запъхтени, пламнали от руменина. Главният референт не можеше да откъсне от тях очите си. И странно — колкото повече ги гледаше, толкова повече в сърцето му преливаше печал и някакво дълбоко, съвсем неясно чувство на неудовлетвореност. Той сякаш целият се смали, лицето му се удължи и придоби съвсем несвойствено горчиво-унило изражение.

Точно в тоя миг — повече по навик — той погледна към шефа си. О, чудо! Директорът се усмихваше! Главният референт бе все още печален и унил, а директорът се усмихваше! Като че ли само за миг се бе скъсала някаква забележимо тънка нишчица!

Тая вечер Никифор Седларов не можа да заспи в обикновения час. Той дълго стоя на прозореца с някаква смътна тревога в душата си, с неясни предчувствия за някакво нещастие. Беше нощ, над града светеше едра, спокойна луна, в далечината едва-едва се провиждаше тъмният глух масив на Витоша с тънката виолетова линия на билото. Долу на булеварда мина тролей и на пресечката стрелката му пусна за миг ослепително синя електрическа мълния. В яркия блясък Никифор Седларов съзря като на снимка прегърнатата двойка младежи, които

ненаситно се гледаха един друг. Главният референт въздъхна и бавно се запъти към леглото си.

На другия ден той почти нищо не си спомняше и това, което си спомняше — нито можеше да го разбере, нито да си го обясни. Скоро след това съвсем внезапно почина Стоил Граматиков.

* * *

Той почина от глупава и безсмислена смърт — отрови се с гъби. Щом главният референт научи за нещастieto, още в същия миг зарязва всякаква работа и затича към болницата. По пътя взе такси — това беше първото такси, което наемаше в живота си. Тревога и ужас се бяха надигнали в душата му, сякаш не умираше някакъв чужд човек, който не му беше нито роднина, нито дори приятел, а смъртта заплашваше самия него.

Щом видя болния, Никифор Седларов като че ли се успокои. Директорът изглеждаше съвсем обикновено — може би само малко по-блед и с притворени очи. Край леглото седеше обляна в сълзи жена му. Главният референт приседна на столчето с присвито сърце и плахо зачака. И наистина директорът като че ли почувствува присъствието на своя предан служител, бавно отвори очи и го погледна.

Никифор Седларов трепна. Това като че ли не беше погледът на директора — това беше някакъв съвсем нов и непознат за него поглед. Той не можа в тоя миг да го разбере и проумее, но почувствува как сърцето му още по-силно се сви.

— Ти ли си? — попита тихо директорът.

И гласът се стори на главния референт нов и непознат.

— Аз съм, другарю директор! — почти с дъха си отвърна Никифор Седларов.

На устните на директора се появи едва забележима иронична усмивчица.

— Е, как ти се струва, братле, ще оживея ли? — попита той сухо.

— Ами как! — откликна уплашено главният референт. — Ще живеете, другарю директор!

— Не разбираш, братле! — горчиво и с укор измърмори директорът. — Нищо не разбираш!... Защо живееш!...

След тия думи директорът се обърна и вече не му проговори.

Погребението беше много хубаво — тържествено, строго и мълчаливо. Никифор Седларов вървеше като замаян след катафалката, без още да съзнава какво страшно нещо се беше случило, колко съдбоносно за неговото собствено съществуване. Като връх на нещастията денят беше дъждовен и мрачен и това още повече потискаше главния референт. Дойде най-после и страшният момент — пускането на ковчега в студената влажна уста на гроба. Вдовицата болезнено изхлипа, главният референт замря на мястото си. Обзе го чудно, необикновено усещане — сякаш нещо се откъсна в душата му и изведнъж тялото му олекна, загуби като че ли половината от теглото си. Смаян и уплашен от това неестествено явление, Никифор Седларов вече нищо повече не чу, нито видя, нито разбра.

След традиционното посещение при вдовицата главният референт се прибра у дома си. Той мина като зашеметен през стаята и се изправи пред прозореца. Дъждът беше спрял, по неравния гръб на Витоша бягаха бързи мъгли и облаци. Насреща в казармения двор методично и без усърдие маршируваха войници. Някъде през отворените прозорци на етажите долитаха звуци на радио — меки, меланхолични, протяжни. Главният референт нищо не виждаше и нищо не чуваше.

Той дойде на себе си едва когато бе настъпила нощта. Позата му бе все същата, сякаш през цялото време не бе помръднал нито на милиметър от мястото си. Сега вече Витоша не се виждаше в здрачината, но под нея блестяха хилядите светлинки на града. По булеварда мина тролей и когато на пресечката светна синята електрическа мълния, така както и преди месец, той видя в блясъка ѝ прегърнатата двойка младежи. В същия миг в съзнанието му изплаваха последните думи на директора преди неговата смърт:

— Защо живееш?...

Изведнъж го достраша. Дали наистина живееше, или се беше преселил заедно със своя шеф в страната на сенките? Той се разсъблече бавно, легна и се зави до носа със стария протрит юрган. Чувствуваше се целият изпразнен, изразходван, обезличен. В отпуснатото, спокойно пулсиращо тяло сякаш не

беше останало нищо негово. Той сам не забеляза кога дойде сънят, кога настъпи утрото, кога се облече и отиде на работа. Едва когато пристъпи прага на института, за пръв път от вчерашния ден усети, макар и слабо, пулса на собствената си душа.

Именно от тоя ден започнаха ония чудновати и необясними събития, които направиха от почетния главен референт на уважавания институт едно истинско, изрядно привидение.

През първите дни никой от служителите не обърна особено внимание на странното състояние на своя колега. Всеки си имаше своя работа и свои грижи, пък и беше близко до ума да се обясни особеното състояние на главния референт с покрусата му от смъртта на директора.

Едва на третия ден референтът Ковачев отиде в кабинета му за подпис и понеже беше човек бърз и сприхав, с няколко думи му изложи становището си. Главният референт бавно вдигна глава, погледна го с празен и безсмислен поглед, мълчаливо прочете писмото. След това той се облегна на креслото и сякаш съвсем забрави, че в кабинета му има човек. Ковачев го погледна накриво, окашля се, но и това не направи необходимото впечатление.

— Е, ще подпишете ли? — запита той нетърпеливо.

Главният референт посегна с автоматичен жест към писалката си, взе я в бледите си пръсти, но в мига, когато се готвеше да сложи подписа си, ръката му сякаш се парализира — остана безжизнена и като че ли закована на мястото си.

— Не мога! — каза той беззвучно.

— Е, как така? Кой ще подпише? — нетърпеливо попита референтът.

— Не знам — все в същия тон отвърна главният референт.

Ковачев озадачено погледна безцветното лице на шефа си. В сърцето му се прокрадна някаква необяснима милост и съчувствие.

— Да го занеса тогава на Спиридонов? — запита той примирително.

— Занесете го...

Спиридонов беше старши референт и заместваше Седларов при нужда — нещо, което досега извънредно рядко се беше

случвало. Той прочете внимателно писмото и озадачено се почеса. В него нямаше нищо особено, нищо опасно, нищо рисковано. Такова писмо би се съгласил да подпише и портиерът. Все пак самият факт, че главният референт бе отказал да го подпише, разтревожи Спиридонов до такава степен, че той само отрицателно поклати глава.

— Това не е моя работа! — заяви той решително. — И нямам право!... Седларов е жив и здрав, не е нито болен, нито в отпуск, нито в командировка!... Нека го подпише той.

Не на шега разгневен, Ковачев отнесе писмото при зам.-директора Йосифов. Той го прочете внимателно, замисли се дълбоко, след това позвъни да извикат в кабинета му главния референт. Когато Никифор Седларов, все така бледен и безцветен, се настани в креслото за посетители и го погледна с празния си поглед, зам.-директорът почувствува изведнъж, че го напуска всяко желание да води какъвто и да било разговор. Все пак той се понасили и каза мрачно:

— Седларов, защо не подпишете писмото? Как да си обясня това?

— Не мога — отвърна бавно с безизразния си глас главният референт.

Зам.-директорът се загледа внимателно в лицето му.

— Да не сте болен? — запита той съчувствено. — Да не сте преуморен?... Кажете — ако е нужно, ще ви дадем отпуск по болест!

— Не, не, не! — за пръв път със съживен глас възкликна главният референт.

Скоро след тая случка в института назначиха нов директор. За разлика от миналия той беше дребен, жив, енергичен човек и при това рядко общителен. Ако трябваше да му се намери някакъв физически недостатък, това беше неговата изобилна косматост. А що се отнася до качествата на характера — тук мненията бяха раздвоени. На мнозина той се струваше прекалено земен, прекалено интимен и свой, прекалено неважен. Някои мислеха, че това ще изпорти солидния принцип на ръководството и единоначалието. Но случи се така, че все пак работата тръгна много добре, макар причините за това да не ми са съвсем ясни.

Веднъж един от старите служители намери за уместно да предупреди новия шеф:

— Другарю директор, съветвайте се при нужда с главния референт... Няма да сбъркате — той беше дясна ръка на покойния директор и познаваше всички тънкости на машинката...

— Не ми трябва това! — живо и весело отвърна директорът. — Моят принцип е — всеки при нужда да ми бъде дясна ръка...

Все пак в интереса на истината трябва да кажем, че директорът още същия ден извика при себе си Никифор Седларов. Щом му съобщиха това, главният референт трепна и по лицето му за пръв път от фаталната смърт на Стоил Граматиков мина вълна на руменец. Той стана енергично от мястото си и се запъти към кабинета на новия директор. И — о, чудо! Колкото повече приближаваше познатата масивна тежка врата, толкова повече силата му растеше, толкова по-осезателно чувствуваше, че се налива с приятна тежест тялото му. Той отвори с разтуптяно сърце вратата и влезе. Директорът седеше на мястото си и въпреки че минаваше вече петдесетте години, гледаше към служителя си с чисто момчешки интерес и любопитство.

— Заповядайте, другарю директор! — доста бодро се обади главният референт.

— Седнете! — каза директорът.

Никифор Седларов седна на познатото кресло с чувство на дълбока удовлетвореност и замайващо блаженство. Директорът наведе глава над преписките. Ако бе продължил да гледа своя служител, той веднага би забелязал странния израз в очите му — и жаждуш, и пълен с томителна надежда.

— Да-а-а! — провлече многозначително директорът. — Вашият отдел констатира залежаване на готовата продукция от тенджери и тигани... Как вие си обяснявате това? Какво е вашето мнение?

Неговото мнение? Главният референт погледна с празен поглед директора. Що за въпрос? Неговото мнение! Той отново усети как силите му го напускат, как след всеки миг става все по-леко и по-леко тялото му.

— Кажете! — малко нетърпеливо попита директорът. Главният референт отвори уста и отвърна беззвучно:

— Не знам, другарю директор...

— Как така — не знаете? — намръщено каза директорът. — Държавата ви плаща да знаете!... Проучете въпроса и ми докладвайте...

Главният референт стана от мястото си и автоматично се запъти към вратата.

От този ден събитията започнаха да се развиват в ускорени темпове. На служителите най-напред направи впечатление, че външността на главния референт започна бързо да се променя. След всеки изминат ден той ставаше все по-бледен, все по-безпътен, все по-безшумен. Анемичното му лице сякаш се обезкърви, очите му добиха цвят на застояла вода. Меката му фигура стана съвсем лека и нетленна, контурите ѝ започнаха сякаш да се сливат с околната среда. Особено много се промени гласът му — той ставаше все по-тих, по-недоловим, по-далечен, сякаш идеше от разстояние, от някаква далечна стая. Но най-много от всичко стряскаше служителите неговата походка. Той се движеше из института безшумно като сянка, почти незрим. Никой не можеше да разбере кога е влязъл в стаята, кога се е изправил до някое бюро. Изведнъж прозвучаваше неговият слаб, далечен глас — сякаш не глас, а някакво тихо повикване от небитието. Служителите стреснато поглеждаха около себе си, дори някъде нагоре и към тавана, преди да го забележат. Веднъж книгководителката Клементина Добрева, която беше бременна, така се уплаши от внезапното му появяване, че взе петдневен, непредвиден в кодекса отпуск, за да се успокои.

— Този човек вече започна да ни действа на нервите — оплакваха се жените в учреждениято. — Движи се по стаята като някакъв задгробен дух!

След една седмица главният референт стана толкова безпътен и безшумен, че хората едва го забелязваха. Вече никой не се питаше — работи ли нещо, или не работи. Хората го жалеха, клатеха глави, тихо си шушукаха.

В края на втората седмица стана нещо съвсем необяснимо за здравия човешки разум. Референтът Спиридонов, който вече от десетина дни фактически заместваше главния референт в учрежденските дела, отиде в кабинета му, за да го запита за някаква загубена преписка. Когато влезе при него, стори му се, че

вътре няма никакъв човек. Той дори обърна гръб да излезе, когато до него долетя много далечен, тих, скръбен глас:

— Влезте, Спиридонов, влезте!

Спиридонов почувствува как ледени тръпки пробягнаха по гърба му. Масивната му долна челюст увисна от уплаха, той се обърна бавно и смаяно се взря.

В стаята нямаше никого!

— Влезте, седнете! — долетя отново гласът.

Спиридонов опули очи към посоката му — към масивното бюро — и едва сега забеляза, че главният референт спокойно седеше на стола си. Но той бе станал така безплътен и незрим, че едва се отделяше от околната обстановка.

— Прощавайте, другарю Седларов! — изломоти бързо и стреснато Спиридонов. — Не видях, че сте тук!...

Все пак той приседна на един от столовете и се опита вече по-хладнокръвно да разгледа началника си. Отново по тялото му минаха тръпки. Чертите на главния референт едва се различаваха, контурите му бяха станали така неясни, като че ли целият бе направен не от плът и кръв, а от дим.

— Другарю Седларов, не можем да намерим преписката за тиганите и тенджерите — оплака се неуверено Спиридонов.

— При мене е, сега ще ви я дам! — отвърна главният референт.

Той се наведе и бръкна в едно чекмедже на бюрото. Когато се изправи, Спиридонов едва не подскочи от мястото си. Макар и само за един кратък миг, той видя през тялото на шефа си дървеното облегалo на стола.

Главният референт бе станал прозрачен!

Спиридонов се измъкна набързо от кабинета и веднага отиде при директора. Когато му разказа за това, което бе видял преди малко, директорът се усмихна добродушно.

— Нещо си се преуморил, Спиридонов... Така ти се е сторило...

— Дума да не става — възкликна обидено Спиридонов. — Аз имам очи като ястреб!

— Тогава, значи, не си с ума си — все така в порядък на шега отвърна директорът. — Невидими хора има само по фантастичните романи.

— Добре, викнете го поне да го видите! — намусено каза Спиридонов. — Най-малкото човекът е сериозно болен!...

Директорът нареди да извикат при него главния референт. Когато Никифор Седларов влезе в кабинета му, и двамата мъже вътре останаха поразени. Спиридонов — защото не очакваше да го види в такъв подобрен вид, а директорът — защото не очакваше да го види в толкова лош.

— Какво става с вас, Седларов? — заговори бързо и разтревожено директорът. — Вашата работа не ми се вижда никак хубава!...

От креслото главният референт го гледаше умолително с тъжните си безцветни очи. Той отвори уста да каже нещо, но никакъв звук не излезе от устата му. Двамата мъже го гледаха с мъчителното чувство, че внезапно е онемял. Най-после от устата му се отрониха две тихички скръбни думи, които сякаш прободоха добряшкото сърце на неговия началник.

— Другарю директор...

В тона му имаше и молба, и надежда, и глухо, безнадеждно оплакване.

— Слушайте, Седларов, вие сте болен! — каза загрижено директорът. — Трябва да се лекувате. Просто ви заповядвам да се лекувате!

— Добре, другарю директор — отвърна сломено главният референт.

Видът му отново бе станал такъв, какъвто Спиридонов го видя малко преди това в неговия кабинет. Когато стана да излезе, той отново бе заприличал не на човек, а на истинско солидно привидение. И отново стана чудото! Пред изхода той сякаш се разтопи съвсем и директорът ясно видя през тялото му лъскавата бронзова дръжка на вратата.

След миг двамата мъже останаха сами в кабинета, но не смееха нито да се погледнат, нито да си проговорят. В тишината всеки трескаво размисляше и до нищо свястно не можеше да се стигне. Естествено истинската причина на всички тия необикновени събития бе съвсем далеч от ума им, макар иначе често да я споменаваха не само в разговорите, но и в най-официалните доклади. Като размислиха достатъчно, най-после директорът неуверено се обади:

— Това е някакво чудо на природата! — измънка той, обладан от най-смушаващи съмнения. — Трябва да го предадем на някой от научноизследователските институти... Кой знае, може да се разкрие някоя от тайните на природата!

* * *

Ще съкратим останалата част на историята, макар сама по себе си тя да е особено интересна и показателна. Научноизследователският институт, който се зае със „случая Седларов“, преживя часове на големи тревоги и вълнения в очакване наистина да открие някаква тайна на природата. Никому не мина през ума, че тая тайна е вече разкрита и за умните хора не остава нищо друго, освен да си направят изводите.

Изследванията в института до нищо не доведоха. Здравето на Никифор Седларов беше съвсем нормално. Той имаше добра кръвна картина, кръвното му налягане беше в естествените си граници. Никифор Седларов беше съвсем нормален човек и въпреки това просто изчезваше след всеки изминат ден от очите им, разтваряше се сякаш във въздуха.

Тук трябва да кажем, че той бе настанен в отделна стая и се намираще под постоянен контрол. Нощем край леглото му бдеше медицинска сестра, която заключваше вратата и държеше ключа в джоба си. Лекарите не без основание се плашеха, че техният полупрозрачен пациент може внезапно да изчезне и тогава всичките им усилия щяха да отидат по дяволите.

И все пак въпреки всички предпазни мерки един ден Никифор Седларов изчезна. Това се случи през нощта. Медицинската сестра бе заспала за около половин час край леглото и когато се събуди, от нейния пациент нямаше нито помен. В леглото бе останала само неговата болнична пижама, и то точно в същото положение, в което преди малко бе лежал самият човек. Двата ръкава на пижамата лежаха кротко на одеялото, панталонът бе небрежно втъкнат в горнището, двата крачола се бяха протегнали в естествена гънка върху чистия чаршаф.

Всичко си беше на мястото, само човекът беше изчезнал! По някакъв невероятен начин той се беше измъкнал из дрехите си, както змията от своята кожа!

Но къде се намираше сега? Медицинската сестра се огледа ужасено и почувствува как кожата ѝ настръхва. Може би някъде около нея, невидим и прозрачен като въздух? Макар да беше много спокойна и разумна жена, тя почувствува как ѝ прилошава от страх. В следния миг медицинската сестра вече летеше като луда към вратата, улови дръжката и я дръпна с все сили.

Уви, вратата беше заключена и ключът, както знаете, беше в джоба ѝ. Но в тоя миг тя беше забравила за това. Тя се обърна ужасена, нададе страшен вик и се строполи на мястото си.

В това положение я намери след няколко минути дежурният лекар, който се бе притекъл на вика. Веднага претърсиха цялата стая, но не намериха нищо. От Никифор Седларов не беше останал никакъв помен.

Как беше изчезнал? Това никой никога не разбра! Вратата беше заключена, прозорецът здраво затворен отвътре. Истинските затруднения започнаха, когато трябваше да оформят положението на пациента. В обикновените случаи тук или ги изписваха, или даваха на техните сродници препис от смъртния акт. А какъв документ трябваше да издадат на Никифор Седларов? Това никой не можеше да каже! Най-после след много колебания го обявиха за „доброволно напуснал“ и уведомиха за това милицията, макар доброволното напусчане на едно болнично заведение да не представлява никакво нарушение на законите. За това ние не бива да им се сърдим. Във века на социализма ще бъде естествено истинска дивотия да се състави някакъв такъв мистичен протокол, че, видите ли, еди-кой си пациент се е превърнал в привидение и се измъкнал от стаята си през ключалката на вратата.

Ще кажем само, че в милицията не обърнаха никакво внимание на странната заявка на научния институт. Поискал човекът да напусне — напуснал! Каква работа има тук милицията? Щеше да бъде друго, ако някой от близките му подадеше молба за издирване на изчезнал човек. Такава молба никой не подаде.

Ще кажем още, че скоро хората забравиха за това необикновено произшествие или — по-точно — помъчиха се да го забравят. То беше толкова невероятно, толкова нелепо и толкова противоречеше на здравия разум, че всички, които познаваха случая, с тягостно чувство пропъждаха всяка най-малка мисъл за него. Това е съвсем обикновено нещо и отговаря напълно на човешката природа. И до ден днешен, когато хората не могат да разберат нещо или когато не искат да го признаят — те го обявяват за несъществуващо.

Така измина цял месец.

И ето че един прекрасен юлски ден привидението отново се появи. Това стана в кабинета на директора на Института за конюнктурни изследвания. Беше хубаво лятно утро и другарят директор спокойно проучваше някаква преписка. Той бе в добро настроение, отпочинал и работата му спореше. Така както беше целият потънал в работата си, той внезапно чу тих, далечен печален повик:

— Другарю директор...

Директорът стреснато вдигна глава. В стаята нямаше никого!. „Глупости! — помисли той. — Така ми се е счуло!“ Но гласът му беше познат, напомняше му за нещо, което не искаше да признае. Той отново се наведе над бюрото, макар и мислите му да бяха смутени и разпилени. В тоя миг до ушите му достигна дълбока скръбна въздишка, тиха и далечна като повей на планински вятър.

— Другарю директор! — чу се отново печалният молещ глас.

Пребледнял като смъртник, директорът излезе на пръсти от кабинета си. За него вече нямаше никакво съмнение — това беше гласът на бившия главен референт. Директорът си отиде вкъщи и още на другия ден нареди да се смени кабинетът му. Напразно! След та дни и в новия кабинет той дочу далечния печален и умолителен глас:

— Другарю директор!...

Това вече беше прекалено, това беше твърде много за нервите му. Като се разтича по приятели и познати, той успя да си издействува преместване на нова служба, макар и не такава

хубава и обществено важна. Но в новата служба вече никой не въздишаше и никакви привидения не го викаха на име.

* * *

От тоя ден в института се смениха седем директори. Хората стояха по седмица-две и напускаха. Никой никому не каза истинската причина на напускането. Ако не вярвате на тая история, можете сами да проверите. Постъпете на служба в института като директор, седнете на мекото удобно кресло. Ако не през първия ден, в някой от следващите ще чуете скръбната въздишка, далечния глас:

— Другарю директор...

Не се плашете. Всъщност това е едно съвсем безобидно и безопасно привидение, което вече няма никакъв друг изход, освен да въздиша по своята печална съдба. Не се плашете, гледайте си спокойно работата. Навярно след още няколко въздишки то съвсем ще изчезне, както ще изчезне от света и споменът за неговия ненужен живот.

КРАЙ